ePublishing

Μακεδονικά

Τόμ. 34, Αρ. 1 (2004)

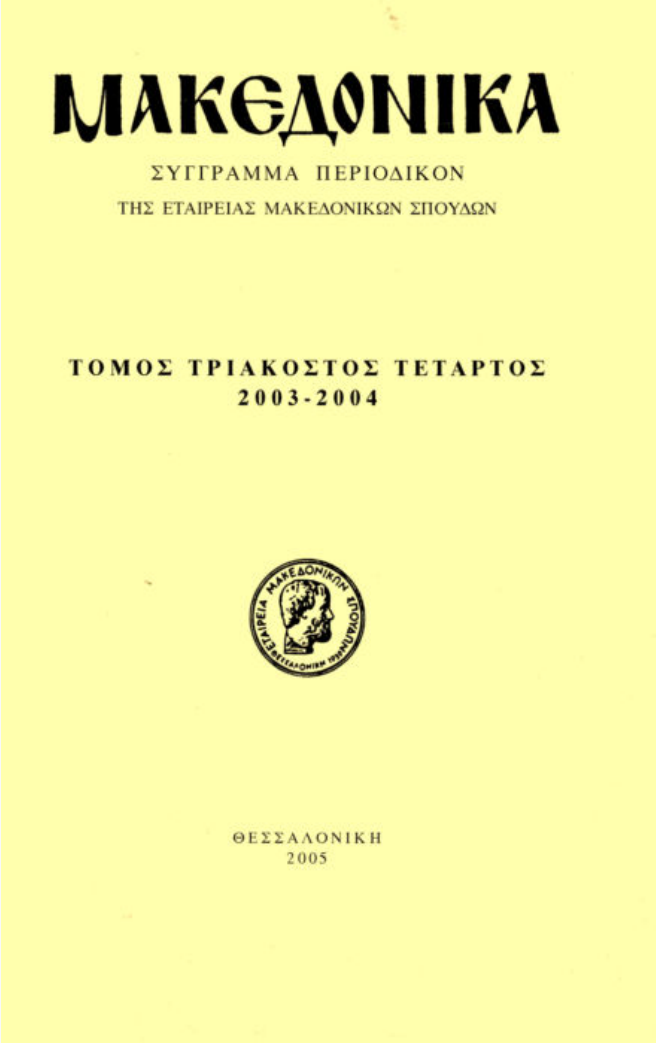

Απο-φωνής-εργαστήριο Παλαιογραφίας, Επιστημονική Επετηρίς

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: 10.12681/makedonika.885

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (2004). Απο-φωνής-εργαστήριο Παλαιογραφίας, Επιστημονική Επετηρίς. *Μακεδονικά*, *34*(1), 427–430. https://doi.org/10.12681/makedonika.885

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 12/10/2024 05:28:20

ΑΠΟ-ΦΩΝΗΣ - Ἐργαστήριο Παλαιογραφίας, Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ἐπιμέλεια Γ. Κ. Παπάζογλου, τ. Α΄, 2000-2001, Κομοτηνή 2001, σσ. 225.

Τό Ἐργαστήριον Παλαιογραφίας τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καί Ἐθνολογίας τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης καί ὁ διευθυντής του καθηγητής κ. Γ. Κ. Παπάζογλου ἐξέδωσαν τόν πρῶτο τόμο τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος του πού φέρει τόν ἐπιτυχῆ τίτλο *Ἀπό-Φωνῆς*· ὁ τίτλος προέρχεται ἀπό λῆμμα τοῦ λεξικοῦ τοῦ C. Ducange, *Glossarium mediae et infimae graecitatis*, Lugduni 1688, II, 1717, τό ὁποῖο λῆμμα, ὡς παρέχεται στόν ὑπότιτλο τῆς ἐπετηρίδος, ἔχει ὡς ἑξῆς κατά τήν ἐπεξήγησή του: *Ex ore vel docentis vel conversantis* - ὅρος δηλ. καθαρῶς παλαιογραφικός. Σηματοδοτεῖ, ὡς ἐκ τούτου, καί τά περιεχόμενα, ἀλλά εἰδοποιεῖ καί περί τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκδόσεως πού εἶναι, αὐτονοήτως, παλαιογραφικός καί κωδικολογικός. Στήν ἐπετηρίδα φιλοξενοῦνται ἕξι μελέτες, τρία σύμμεικτα καί ἐννέα βιβλιοκρισίες. Στήν πρώτη μελέτη ὁ κ. Γ. Κ. Παπάζογλου ἀσχολεῖται μέ *Νέα ἄγνωστα χειρόγραφα τοῦ Φαναριώτη λογίου Νικολάου Καρατζᾶ*, ἑνός λογίου τοῦ 18ου αἰ. πού εἶχε συστήσει μία ἀπό τίς πλουσιότερες ἰδιωτικές βιβλιοθῆκες χειρογράφων πού μετά τόν θάνατό του διασκορπίσθηκαν σέ ἰδιωτικές καί δημόσιες βιβλιοθῆκες, κυρίως καί ὥς συνήθως συμβαίνει, τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ συγγρ. ἐνετόπισε ἑπτά χειρόγραφα: στό Trinity College, ἀρ. 932 τοῦ ἔτους 1672, στό Brit. Mus. Addit. ἀρ. 10014 τοῦ 16ου αἰ. καί ἀρ. 18190 τοῦ 16ου/17ου αἰ., στό Paris Suppl. gr. ἀρ. 1380 τοῦ 16ου αἰ., στή Μονή Σινᾶ ἀρ. 1769 <547> 1821) τοῦ 18ου αἰ., στή συλλογή Helen Greeley ἀ.ἀ. (cod. McKell) τοῦ 16ου αἰ. καί στή Μητρόπολη Κῶ ἀρ. 2 τοῦ 17ου/18ου αἰ. Ἀπό τά γνωστά, ἀλλά μή ἐντοπισθέντα, ἀνήκοντα στή συλλογή Καρατζᾶ, ὁ κ. Γ.Κ.Π. ἀναφέρει τέσσερα: τό Εὐαγγέλιον «Καραθεοδωρῆ» τοῦ 10ου αἰ., τόν Κώδικα «Μανουήλ Φιλῆ» (Μαυροκορδάτου) τοῦ 18ου αἰ., τόν Κώδικα «Γεδεών» (χρονογραφικός) καί τόν «Βρυέννιο» τοῦ Καρατζᾶ. Στούς παρατιθέμενους πίνακες ὁ συγγρ. βοηθεῖ τόν ἀναγνώστη νά πληροφορηθεῖ τά περιεχόμενα τῶν δύο κωδίκων τοῦ Brit. Mus., ἀριθμ. 10014 καί 18190.

Ἡ δεύτερη μελέτη εἶναι τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Γ.Κ.Π. καί ἀναφέρεται σέ *δύο χειρόγραφα τῆς Εἰκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου - Χειρόγραφα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ βιβλιοεμπορείου Sam Fogg τοῦ Λονδίνου*· πρόκειται, για το πρώτο χφ. ἀρ. 795 μέ γραφέα τόν *Κοσμᾶ Μακαιδῶνα καί μουσικό* (1676) πού ἐγράφη γιά λογαριασμό τοῦ Κοσινιτσιώτη παπᾶ-Ἀβερκίου ἀπό τόν ὁποῖο τόν ἀγόρασε ὁ προηγούμενος τῆς μονῆς Ἀντώνιος Χατζῆς ἀπό τό Δοξάτο Δράμας. Ὁ συγγρ. συζητεῖ μάλιστα τό ἐνδεχόμενο ὁ Κοσμᾶς Μακαιδών νά εἶναι ὁ γραφεύς 29 κωδίκων, κυρίως μουσικῶν, ταυτιζόμενος στήν περίπτωση αὐτή μέ τόν Κοσμᾶ, δομέστικο τῶν Ἰβήρων, πού μεταξύ τῶν ἐτῶν 1674-1692 ἀντέγραφε τούς παραπάνω κώδικες. Ὁ κ. Γ.Κ.Π. περιγράφει τό χειρόγραφο τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου καθώς καί αὐτό τοῦ Sam Fogg τοῦ Λονδίνου, τό ὁποῖο, κατά τόν συγγρ. προέρχεται ἀπό τήν Εἰκοσιφοίτισσα καί ἐκλάπη ἀπό τούς Βουλγάρους τόν Μάρτιο τοῦ 1917, πέρασε στήν κατοχή τοῦ ἐπιστήμονος ἀπατεῶνος Vladimir Sish καί προφανῶς, ἀφοῦ πωλήθηκε σέ ἄγνωστο, κατέληξε στό παλαιοβιβλιοπωλεῖο Sam Fogg· μέ βάση τήν περιγραφή τοῦ χφ., ὅπως αὐτή καταχωρεῖται στόν κατάλογο τοῦ Sam Fogg, τό χφ. εἶναι περγαμηνό, χρονολογεῖται μεταξύ 1100;-13ο αἰ., γραφεύς του ὁ Ἐφραίμ καί περιέχει συναξάρια ἁγίων τῶν ἕξι πρώτων μηνῶν τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους.

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τῆς καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀγγελικῆς Σκαρβέλη-Νικολοπούλου, *Ὁ κωδικογράφος Γαλακτίων ὁ ἐξ Ἀναβρύτης καί ὁ ὑπ' ἀρ. 586 Κώδικας Πετρουπόλεως (Petropol. gr. ἀρ. 586)*, στήν ὁποία ἡ κ. Ἀ.Σ.-Ν. παρακολουθεῖ τόν Γαλακτίωνα: διετέλεσε μαθητής τοῦ λογίου ἐπισκόπου Εὐρυσθένης (Βρεσθένης) Παρθενίου, τή σειρά αὐτογράφων κωδίκων του γραφέντων μεταξύ τῶν ἐτῶν 1666-1690, τήν μονή τῆς μετανοίας του πού ἦταν οἱ ἅγιοι Τεσσαράκοντα στά Θεωρηνά τῆς Λακεδαίμονος. Ἀπό τά χειρόγραφά του ἡ κ. Ἀ.Σ.-Ν. παρουσιάζει τόν Petropol. gr. 586 πού παραδίδει 57 ὁμιλίες ἀπό τό Κυριακοδρόμιο Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καί ἐγράφη τό 1672, θεωρούμενο μάλιστα ἀπό τά πληρέστερα μέ ὁμιλίες τοῦ Μαξίμου. Ἐξετάζει μάλιστα ποῖο ὑπῆρξε τό πρότυπο τοῦ Γαλακτίωνος καί φαίνεται νά κλίνει στήν ἄποψη ὅτι ἦταν ὁ Κώδικας 31 [11] τῆς μονῆς Θεραπνῶν γραμμένος ἀπό τόν διδάσκαλό του Παρθένιο, ἐπίσκοπο Εὐρυσθένης καί τό ὁποῖο παραδίδει μόνον 38 διδαχές τοῦ Μαξίμου, ἐνῶ τίς ὑπόλοιπες 19 (ἀπό τό σύνολο τῶν 57) φαίνεται ὅτι ἀντέγραψε ἀπό τόν κώδικα Θεραπνῶν ἀρ. 16 [9] πού ὁ ἴδιος, ὁ Γαλακτίων, εἶχε γράψει τό 1669. Καί εἶναι πολύ ἑλκυστική ἡ ὑπόθεση τῆς κ. Ἀ.Σ.-Ν. ὅτι ὁ Γαλακτίων ἔγραψε τόν Petropol. gr. 586 γιά προσωπική του χρήση γιά νά ἔχει ἔτσι ἕνα καλό βοήθημα *γιά τήν διακονία τοῦ κηρύγματος, μέ τήν ὁποία, ὡς πρωτοσύγκελος, ἦταν ἴσως ἐπιφορτισμένος*.

Στή συνέχεια ὁ ὑπογραφόμενος σέ συνεργασία μέ τήν κ. Σουλτάνα Λάμπρου, δρ. Θ. τοῦ Α.Π.Θ. παρουσιάζουμε τίς μελέτες τοῦ *Boris Fonkić γιά αὐτόγραφα τοῦ Ἰωάννη Καρυοφύλλη καί τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη*, ὅπως αὐτές ἀντλοῦνται ἀπό τό ἔργο του «Ἑλληνικά χειρόγραφα σέ εὐρωπαϊκές συλλογές», ἐκδ. Nidrik, Μόσχα 1999 (στά ρωσσικά). Ὁ κ. B.F. ἐνετόπισε 16 αὐτόγραφα τοῦ Καρυοφύλλη, κυρίως πατριαρχικά γράμματα, γραμμένα ἀπό τόν Καρυφύλλη μέ τήν ἰδιότητα τοῦ χαρτοφύλακος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καλύπτοντα τήν περίοδο 1638-1665, καθώς καί τίς *Ἐφημερίδες* του καί σχόλιά του στά *Φυσικά* τοῦ Ἀριστοτέλους. Τά νέα αὐτόγραφα τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη εὑρέθησαν στή Βιβλιοθήκη τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρκοβο στήν Οὐκρανία, τά ὑπ' ἀρθ. 84, 137, 143, 144, μέ σπουδαιότερο ἐξ αὐτῶν τό ὑπ' ἀρ. 84, πού εἶναι, κατά τόν κ. B.F., μαθητικό τετράδιο τοῦ Βούλγαρη καί μάλιστα κατά τήν περίοδο πού σπούδαζε ρητορική τοῦ Ἀφθονίου, ἀφοῦ ἄλλωστε τά Προγυμνάσματα Ἀφθονίου-σοφιστοῦ, *Ἔκθεσις περί ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέως, Περί περιόδου καί Σύνοψις εἰς τήν ποιητικήν μέθοδον τοῦ ἱερομονάχου Χριστοφόρου Ἐμποροκομίτου* παραδίδονται στό 84 χφ. Τό χφ. 37 εἶναι μία πραγματεία θεολογική σέ τέσσερα βιβλία, στά ὑπ' ἀριθ. 143-144 παραδίδεται ἡ *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία* τοῦ Μελετίου Μήτρου. Σημαντική ἀπό κάθε ἄποψη εἶναι ἡ ἀνακάλυψη τοῦ χφ. Da 54 τῆς Δρέσδης, ὅπου παραδίδονται νέα ἄγνωστα ἔργα τοῦ Βούλγαρη: ἡ *Ἔκθεσις τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου ἤτοι τῆς λεγομένης Μικρᾶς Ταταρίας* (ὅπου ὁ Βούλγαρης καταγράφει, μέ βάση ἑλληνικές πηγές, τήν ἱστορία τῆς Κριμαίας), *Ἱστορικές ἀναζητήσεις γιά τά χρόνια τῆς βάπτισης τῆς μεγάλης ρωσσίδας βασίλισσας Ὄλγας*, Πετρούπολις 1792 καί *ἡ ἱστορία τῆς χώρας* (Κριμαίας προφανῶς) *μετά τή συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ*. Ἡ σημασία τῶν αὐτογράφων τοῦ Βούλγαρη εἶναι αὐτονόητη, ἰδιαιτέρως τοῦ χφ. Da 5 τῆς Δρέσδης πού παραδίδει νέα ἄγνωστα ἔργα του.

Ὁ ἐπίκ. καθηγ. τοῦ Δ.Π.Θ. κ. Ἐμμ. Γ. Βαρβούνης ἀσχολεῖται στό μελέτημα πού ἀκολουθεῖ μέ τή *Βιβλιοθήκη τῆς Ἱ. Μονῆς Προφήτου Ἠλιοῦ τῆς Σάμου* καί καταγράφει 37 τίτλους βιβλίων μέ τίς ἐνθυμήσεις, ὅπου ἀσφαλῶς ὑπάρχουν· ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἡ προσφώνηση τοῦ σχολάρχου Πυθαγόρα Σίδερη σέ μαθητική παράσταση

τῆς Ἠλέκτρας, τόν Φεβρουάριο τοῦ 1885 στό Καρλόβασι.

Ὁ καθηγ. κ. Γ. Κ. Παπάζογλου ἐπανέρχεται, στή συνέχεια, μέ ἕνα ἀγαπημένο θέμα του: τόν *Σεραφείμ Τζερβενό, τόν Θάσιο καί τά νέα ἄγνωστα χειρόγραφά του.* Ὁ Σεραφείμ τό 1695 εὑρέθη ἀπό τή Μονή τῆς μετανοίας του, τή Μονή Διονυσίου τοῦ Ἄθωνος, στήν Κ/Πολη, ὅπου σπούδασε στήν Πατριαρχική Ἀκαδημία καί ἀμέσως μετά μετέβη στό Βουκουρέστι, περί τό 1698/9, ὅπου παρηκολούθησε τά μαθήματα τοῦ Σεβαστοῦ Κυμινήτη στήν Αὐθεντική Ἀκαδημία τῆς βλαχικῆς πρωτεύουσας. Ὁ κ. Γ.Κ.Π. σημειώνει μάλιστα τά μαθήματα πού παρηκολούθησε στά δύο αὐτά περιώνυμα σχολεῖα ὁ Σεραφείμ καί στή συνέχεια τά χφ. πού ἐνετόπισε, ὅπως αὐτό τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, πού χάθηκε στήν πυρκαγιά τοῦ 1934, ἤ τό ἄλλο τῆς συλλογῆς Phillipps πού πέρασε στόν γνωστό οἶκο Sotheby's τοῦ Λονδίνου καί τελικῶς στή βιβλιοθήκη Albert Iou τῶν Βρυξελλῶν. Καί τά δύο αὐτά χφ. πάντως ἦταν μία περίοδο στήν κατοχή τοῦ Φαναριώτη λογίου, καί συλλέκτη χφ., Νικολάου Καρατζᾶ. Τό αὐτό ἰσχύει καί γιά τό χφ. τοῦ British Museum 8234 τοῦ ἐπισκόπου Νύσσης Μητροφάνους τοῦ Θασίου, τό Berol. gr. 313 τοῦ Σεραφείμ, πιθανῶς τό χφ. 9 τοῦ καταλόγου Μηνωΐδη πού ἐπισκέφθη τή Μονή Διονυσίου τόν Ἰανουάριο τοῦ 1841, τό ὑπ' ἀρ. 795 τῆς Πάτμου, τό ὑπ' ἀρ. 333 τοῦ Διονυσίου.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἑνότητα Σύμμεικτα καί βιβλιοκρισίες. Ἀρχικῶς ὁ κ. Κ. Γ. Παπάζογλου δημοσιεύει *Κατάλογο ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐργαστηρίου Παλαιογραφίας* [τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καί Ἐθνολογίας τοῦ Δ.Π.Θ.] ἤτοι: χειρόγραφα, Ἐφημερίδες (Ἀστραπή, Νεολόγος, Τά Νέα, Πρόοδος, Ταχυδρόμος, τῆς Κ/Πόλεως), Ἀρχειακό Ὑλικό σέ ἀντίγραφα (μικροταινίες) χειρογράφων, Ἐφημερίδες καί περιοδικά (Ἀθηνᾶ, Αἰών, Ἐλπίς, Ἐφημερίς Ἀθηνῶν, Ἡ Ἀλήθεια, Κλειώ, Ε.Φ.Σ.Κ., Isvestija τοῦ Ρωσσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Κ/Πόλεως)· στή συνέχεια ὁ κ. Γ.Κ.Π. ἀσχολεῖται μέ τόν *Λαυρέντιο Μαρῖνο-ἡγούμενο τῆς Μονῆς Δουσίκου* καί ἀκολούθως μέ *Ἕνα κρυπτογράφημα σέ νεώτερη ἐπιγραφή τοῦ Πραβίου-Ἐλευθερουπόλεως τοῦ Παγγαίου*, πού ἀφορᾶ σέ μία ἐπιγραφή τοῦ σχολείου τοῦ Πραβίου πού δημοσίευσε ὁ κ. Χ. Μπακιρτζῆς καί γιά τήν ὁποία ὁ κ. Γ.Κ.Π. προτείνει μία νέα ἀνάγνωση.

Στίς παρουσιάσεις βιβλίων-βιβλιοκρισίες ὁ κ. Γ.Κ.Π. βιβλιοκρίνει σέ πολυσέλιδη κριτική τά βιβλία τοῦ Κ. Χ. Χατζόπουλου, *Ἑλληνικά σχολεῖα στήν περίοδο τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας (1453-1821)*, Θεσσαλονίκη 1991, τοῦ Π. Γ. Νικολόπουλου, *Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (;) περί τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων μετάφρασις εἰς τήν κυπριακήν διάλεκτον*, Λευκωσία 2000, τοῦ ἰδίου *Βιβλιογραφική ἐπιστασία τῶν ἐκδόσεων Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου*, ἀνάτυπο, Ἀθήνα 2000, τοῦ Σπ. Καρύδη, *Θεοδώρου Βρανιανίτη δημοσίου νοταρίου πόλεως καί νήσου Κερκύρας οἱ σωζόμενες πράξεις (1479-1516)*, Ἀθήνα 2001, τῆς Πηνελόπης Στάθη, *Χρύσανθος Νοταρᾶς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων - Πρόδρομος τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ*, Ἀθήνα 1999, *Ἡ Ἑλληνική Γραφή κατά τούς 15ο καί 16ο αἰῶνες*, Πρακτικά Διεθνοῦς Συμποσίου, Ἀθήνα 2000. Ὁ κ. Ἐμμ. Βαρβούνης παρουσιάζει ἀκολούθως τά βιβλία: Μ. Ι. Μανούσακα - Βάλτερ Πούχνερ, *Ἀνέκδοτα στιχουργήματα τοῦ θρησκευτικοῦ θεάτρου τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνα. Ἔργα τῶν ὀρθοδόξων Χίων κληρικῶν Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψᾶ*, Ἀθήνα 2000, Valeria Fol - Rouja Neikova, *Fire and Music*, Sofia 2000. Τό περιοδικό κατακλείεται μέ τίς περιλήψεις τῶν μελετῶν στήν ἀγγλική καί τόν πίνακα περιεχομένων.

Συνοπτικῶς τό νέο αὐτό περιοδικό, μέ διευθυντή τόν καλό συνάδελφο κ. Γ. Κ. Παπάζογλου, συνιστᾶ μία λαμπρή προσπάθεια προβολῆς τῆς ἐπιστήμης τῆς παλαιογραφίας καί τῆς κωδικολογίας καί εἶναι ἴσως τό μοναδικό στή χώρα μας μέ τό συγκεκριμένο ἐξειδικευμένο περιεχόμενο. Εὐχῆς ἔργο ἡ προσπάθεια αὐτή τοῦ κ. Γ.Κ.Π. νά

ἐνισχυθεῖ καί μέ ἄλλους συνεργάτες, παλαιούς καί νέους παλαιογράφους καί μελετητές χειρογράφων, πού θά δημοσιεύουν στό εἰδικό αὐτό περιοδικό, τό *Ἀπό-φωνῆς*, τά ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τους.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Δημήτριος Ἀγγ. Παπάζης, *Ὁ Μητροπολίτης Ἀθανάσιος Μεγακλῆς (1848-1909)*, Θεσσαλονίκη 2001, σσ. 335.

Πρόσωπα καί γεγονότα συνδεόμενα μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τή Μακεδονία ἀπετέλεσαν τά τελευταῖα χρόνια ἀντικείμενο μελέτης ἀπό τούς ἐρευνητές καί ἀνέδειξαν τό ἐνδιαφέρον τοῦ πρώτου γιά τή Μακεδονία καί ἰδιαιτέρως σέ κρίσιμες στιγμές γιά τήν τύχη της. Ὑπενθυμίζουμε τά συνέδρια γιά τόν Ἰωακείμ τόν Γ΄ τόν Μεγαλοπρεπῆ, τόν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γεννάδιο Ἀλεξιάδη, πού ὀργανώθηκαν ἀπό τόν Δῆμο Θεσσαλονίκης, τό Τμῆμα Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ., τό Ἵδρυμα Ἐθνικοῦ καί Θρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ καί τήν Ἱ. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Ἔτσι, εἶναι καλοδεχούμενη κάθε μελέτη ἀναφερόμενη σέ συναφῆ θέματα, ἰδίως μάλιστα ὅταν αὐτή βασίζεται σέ πρωτογενές ὑλικό, πού δίδει πληρέστερη τήν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς, συνδεόμενη, ἐνίοτε, καί μέ ἐπίκαιρα θέματα. Τέτοιο χαρακτήρα ἔχει ἡ λαμπρή μελέτη τοῦ νέου ἐρευνητῆ κ. Δ. Ἀ. Παπάζη πού ἀσχολεῖται μέ τόν βίο καί τό ἔργο τοῦ μητροπολίτου Σισανίου καί Σιατίστης Ἀθανασίου Μεγακλῆ (1848-1909), ὁ ὁποῖος διεποίμανε τήν ἐν λόγῳ μητρόπολη τή δεκαετία 1882-1893, γιά νά μετατεθεῖ ἔπειτα στήν κρίσιμη γιά τήν ἐποχή μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1893-1903), καί νά κλείσει μαζί μέ τήν ἐκκλησιαστική σταδιοδρομία του καί τόν σύντομο, σχετικῶς, βίο του ὡς Γέρων Κυζίκου (1903-1909). Ὁ συγγρ. στά πέντε κεφάλαια τοῦ βιβλίου του, τό ὁποῖο, σημειωτέον, εἶναι ἡ διδακτορική διατριβή του στό Τμῆμα Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ. ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀπ. Γλαβίνα, παρακολουθεῖ καταλεπτῶς τήν πορεία τοῦ Ἀθανασίου Μεγακλῆ· ἀπαιτεῖ κυριολεκτικῶς νά μήν τοῦ διαφύγει ἡ παραμικρή λεπτομέρεια, ἡ ὁποία κουράζει τόν ἀναγνώστη ἀλλ' εἰς τόν ἴδιο καιρό εἶναι καί χρήσιμη στόν ἐρευνητή πού ἐνδιαφέρεται καί πολλές φορές, ἀξιοποιεῖ αὐτές τίς ἥσσονος σημασίας λεπτομέρειες.

Στό πρῶτο κεφάλαιο ὁ κ. Δ. Παπάζης ἀσχολεῖται μέ τήν καταγωγή καί τίς σπουδές τοῦ Μεγακλῆ: γέννηση στήν Ἀδριανούπολη τό 1848, σπουδές στό λαμπρό Γυμνάσιό της, συνέχισή τους στήν Ἱ. Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης, χειροτονία του σέ κληρικό, οἱ συνταξιῶτες του, ἡ ἔφεσή του στή βυζαντινή μουσική καί στό κήρυγμα, ἡ ἐπιλογή του ἀπό τό Πατριαρχεῖο γιά τόν βαθμό τοῦ ἱεροδικόνου, ἡ προαγωγή του σέ ὑπογραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ θητεία του ὡς γραμματέως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀλλά καί αὐτή τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς Συνόδου (1876), ἡ ἐξαρχική ἀποστολή του στήν Κρήτη, οἱ ὑποψηφιότητές του στή μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1878), ἡ προαγωγή του ὡς Μ. Πρωτοσυγκέλλου ἀπό τόν Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ΄, ὁ χειρισμός τοῦ ζητήματος τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως πού προκλήθηκε ἀπό τούς Ἐξαρχικούς στήν πατρίδα του καί σέ βάρος τοῦ μητροπολίτου Διονυσίου (1879) εἶναι ἀπό τά θέματα πού ἀπασχολοῦν τόν κ. Δ. Παπάζη. Ἡ μελέτη τους, ὡς ἐλέχθη, εἶναι λεπτομερής καί ἡ ἀξιοποίηση τοῦ ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ ἐπιτυχής. Ὁ συγγρ. παραθέτει καθετί πού ἀφορᾶ στήν παρουσία τοῦ Ἀθανασίου Μεγακλῆ στήν πατριαρχική αὐλή, τά ποιμαντικά καί οἰκονομικά ζητήματα, τήν ἐκκλησιαστική εὐταξία καί τήν τήρηση τοῦ